

Milieubewustwording voor de toekomst

Jeugd aansporen tot duurzaam handelen

M. Jansen
P. Oude Groeniger
P. Ponsteen

DMK4V
*Projectenbureau
'ROB'*

Gedragsprotocol

Korte aanleiding

In het kader van het project 'Duurzaam dorp Overijssel' stelt de provincie Overijssel een geldbedrag beschikbaar voor dorpen, die daarmee plannen omtrent duurzaamheid kunnen realiseren. 10 Dorpen hebben hun duurzame plannen ingestuurd. Voor het dorp Heino is €25.000 beschikbaar gesteld. Daarnaast hebben studenten van Saxion Hogescholen (4^e jaars milieukunde studenten) Heino geholpen met het opstellen van een passend NME aanbod (Natuur en Milieu Educatie) en dit gedragsprotocol.

Het gedragsprotocol heeft enkel betrekking op de nog te bouwen brede school 'Hoogerheyne' te Heino. In dit protocol komen allerlei zaken op het gebied van duurzaamheid naar voren die betrekking hebben op de dagelijkse bedrijfsvoering binnen de school. Te denken valt dan aan o.a. afvalrecycling, het elektriciteitsgebruik, het waterverbruik en het papierverbruik. Het doel van het protocol is om het duurzame gebouw ook op een duurzame manier te gebruiken en om ook gebruikers van het gebouw bewust te maken van duurzaamheid.

Het gedragsprotocol is opgesteld aan de hand van 'Trias Energetica', wat vooral betrekking heeft op de energievermindering. Trias Energetica is uitgelegd in het rapport 'Milieubewustwording voor de toekomst'.

Voor het maken van dit gedragsprotocol is gebruik gemaakt van de volgende bronnen:

- Handleiding Energie & Binnenmilieu Advies (Uitgave van Frisse Scholen)
- Website Frisse Scholen (www.frisse-scholen.nl)
- Website Eco-schools (<http://www.eco-schools.nl>)

Doelstelling van het gedragsprotocol:

Het aansporen tot duurzaam handelen van leraren, kinderen en andere gebruikers van de nog te realiseren Brede school 'Hoogerheyne' in Heino.

Het gedragsprotocol is bestemd voor:

- Personeel, ouders en leerlingen van de school
- Andere personen die in opdracht van de school werkzaam zijn, zoals gastdocenten, vrijwilligers, stagiaires
- Ouders die ondersteunende werkzaamheden verrichten
- Bezoekers van de school

Het gebruik en de toepassing van dit gedragsprotocol

Zorg ervoor dat dit gedragsprotocol gebruikt kan worden door alle gebruikers van de brede school 'Hoogerheyne' in Heino. Zorg voor voldoende exemplaren in de verschillende ruimtes (minstens 1 per ruimte) en zorg ervoor dat in de les aandacht wordt besteed aan het gedragsprotocol.

Hoe wordt omgegaan met straf en beloning, is aan de school zelf.

Korte inhoudsopgave

- Regels voor algemene ruimtes (bladzijde 5)
- Regels voor in het klaslokaal (bladzijde 7)
- Onderweg naar de brede school (bladzijde 11)
- Gebruik schoolplein (bladzijde 13)
- Regels voor gebruikers (o.a. werknemers) (bladzijde 15)
- Regels voor kinderen (bladzijde 17)

Het gedragsprotocol

Hieronder is het gedragsprotocol voor de school 'Hoogerheyne' te Heino beschreven. Het protocol is verdeeld in algemene regels, klassenregels en gebruik van het schoolplein.

Regels voor algemene ruimtes

Grootste groep in de grootste ruimte

De grootste ruimte van het schoolgebouw wordt gebruikt door de grootste groep en de kleinste groep neemt plaats in de kleinste ruimte. Het grootste voordeel hiervan is dat de CO2 concentratie bij grote groepen niet heel hoog wordt.

Maak gebruik van een kooldioxidemeter

Door een kooldioxide meter aan te schaffen en te gebruiken, kan eenvoudig worden afgelezen hoe hoog de CO2 concentratie in een ruimte is. Een te hoge CO2 concentratie komt de leerprestaties niet ten goede en veroorzaakt slaperigheid. Naar aanleiding van de gemeten resultaten kan besloten worden om de ruimte te ventileren.

Zorg voor goede ventilatie

Zoals hierboven beschreven is ventilatie belangrijk om de CO2 concentratie in een ruimte niet te hoog te laten worden. Dit geldt niet alleen voor de ruimtes waar les wordt gegeven, maar ook voor bijvoorbeeld de gangen en de aula. Herstel defecten tijdig.

<i>Ventilatie</i>	<i>CO2-gehalte</i>
<i>Onvoldoende ventilatie</i>	<i>> 1.400 ppm</i>
<i>Matige ventilatie</i>	<i>1.000 – 1.400 ppm</i>
<i>Voldoende ventilatie</i>	<i>< 1.000 ppm</i>

Meerdere ramen zorgen voor betere ventilatie

Het is verstandiger om meerdere ramen op een kier te zetten dan een enkel raam volledig open te zetten. Daarom wordt bij voorkeur gebruik gemaakt van ramen welke traploos verstelbaar zijn.

Ventileer, maar voorkom tocht

Laaggeplaatste draai- en kiepramen worden vaak gebruikt voor ventilatie. Toch moet tocht worden voorkomen en dat kan door zijschoten in de ramen te plaatsen.

Sluit zonwering tijdig

Om warmte in de zomer te voorkomen, dient de zonwering tijdig te worden gesloten. Als zonlicht door dubbelglas schijnt, kan het erg warm worden in het lokaal.

Zorg dat warme lucht van de verwarming zich goed kan verspreiden.

In de winter zal ongetwijfeld de verwarming vaak aan staan. Om de energie goed te benutten moet de warmte zich goed kunnen verspreiden. Zorg ervoor dat de verwarming niet is afgedekt door bijvoorbeeld tafels, vensterbanken of banken.

Verwarming niet te hoog

Om energie te besparen wordt de verwarming niet te hoog gezet. De 'normale' temperatuur van 20° C. kan zonder veel verlies van gevoelstemperatuur worden teruggebracht tot 19 of 18 graden Celsius.

Tevens zal een te warm klaslokaal de leesprestaties naar beneden halen, bij een té koud klaslokaal zal dit eveneens zo zijn.

Trek een trui aan

Om het hierboven beschreven temperatuurverschil op te vangen, wordt geadviseerd om warme kleding aan te trekken in plaats van de verwarming weer op te stoken. Dit zal een positief effect hebben op het energieverbruik.

Zet deuren van ongebruikte vertrekken dicht

Door deuren van ongebruikte ruimtes dicht te zetten, zullen deze ook niet verwarmd worden door de verwarming. Hierdoor hoeft de verwarming minder hard te werken en bespaart dit energie.

Voorkom dat het te vochtig wordt

Het kost beduidend meer energie om een vochtige ruimte op te warmen. Ventileren blijft daarom belangrijk om vocht kwijt te raken.

Thermostaat omlaag aan het eind van de dag

De verwarming kan minstens een uur voordat iedereen naar huis gaat omlaag gezet worden. Voor het laatste uur is dan nog genoeg warmte aanwezig, maar er wordt niet onnodig meer verwarmd. Dit scheelt veel energie.

Laat de zon het werk doen

Als de zon naar binnen schijnt, kan het snel opwarmen in het klaslokaal. Op hete zomerdagen is dit niet gewenst, maar in de winter is het een mooie manier van gratis energie.

Apparatuur niet op stand-by, maar uit

Veel energie gaat verloren aan apparatuur die niet gebruikt wordt, maar wel op stand-by staat. Hier gaat het voornamelijk om televisies en computers, maar vergeet ook de andere op stand-by staande apparatuur niet. Gebruik een stekkerdoos met schakelaar om alle apparaten echt uit te zetten en om zo energie te besparen.

Laat verlichting niet onnodig branden

Zet verlichting uit als het niet nodig is. Maak vooral gebruik van daglicht of een enkele lamp. Zet verlichting uit in ruimtes waar niemand meer is en zet bij het huiswaarts gaan veel verlichting uit. Zorg voor energiezuinige lampen, vooral in de lampen die het vaakst aan staan.

Afval scheiden en gescheiden laten ophalen

In veel bedrijven wordt al het afval op 'één hoop' aangeboden als bedrijfsafval. Het is echter veel beter om afval te scheiden. Dus het GFT afval, grofvuil, papier, glas en overig huisvuil allemaal apart. Dit heeft als grote voordeel dat het makkelijker is om te recyclen.

Oud papier gescheiden verzamelen

Als bovenstaande punt niet mogelijk is om wat voor redenen dan ook, is het wel goed om het papier apart in te zamelen. Dan is het gemakkelijker te recyclen.

Regels voor in het klaslokaal

Kinderen niet direct aan het raam

Draag ervoor zorg dat kinderen niet direct aan het raam zitten in verband met de koude lucht als de ramen openstaan.

Lucht voor en na de les

Het ventileren gebeurt bij voorkeur niet tijdens de les, omdat het dan te koud zou kunnen worden in het lokaal. Ventileer daarom voor en na de les.

Zorg voor dwarsventilatie

Door meerdere ramen 'tegenover elkaar' open te zetten, wordt de lucht in de desbetreffende ruimte het snelst ververst. Daardoor kan in korte tijd toch veel verversing plaatsvinden.

Gebruik vooral hooggelegen ramen

Hoge ramen op een kierstand open zetten is beter dan enkele ramen helemaal open. Zeker als laaggelegen ramen gebruikt worden, kan het in de 'leefzone' koud worden.

De grootte van de kier afstemmen op het aantal kinderen

Zorg ervoor dat er voldoende wordt geventileerd en stem de kieren af op het aantal kinderen. Als de kieren te groot zijn, zal het te snel koud worden in het lokaal. Maar als de kieren te dicht zijn, zal de CO2 concentratie erg toenemen.

Ventileer voldoende

Ventileer buiten lestijden tenminste met 180m³ per uur. Dit gebeurt vaak al door roosters, kieren en naden.

Maak gebruik van een kooldioxidemeter

Door een kooldioxide meter aan te schaffen en te gebruiken, kan eenvoudig worden afgelezen hoe hoog de CO2 concentratie in een ruimte is. Een te hoge CO2 concentratie komt de leerprestaties niet ten goede en veroorzaakt slaperigheid. Naar aanleiding van de gemeten resultaten kan besloten worden om de ruimte te ventileren.

Zorg voor goede ventilatie

Zoals hierboven beschreven is ventilatie belangrijk om de CO2 concentratie in een ruimte niet te hoog te laten worden. Dit geldt niet alleen voor de ruimtes waar les wordt gegeven, maar ook voor bijvoorbeeld de gangen en de aula. Herstel defecten tijdig.

<i>Ventilatie</i>	<i>CO2-gehalte</i>
<i>Onvoldoende ventilatie</i>	<i>> 1.400 ppm</i>
<i>Matige ventilatie</i>	<i>1.000 - 1.400 ppm</i>
<i>Voldoende ventilatie</i>	<i>< 1.000 ppm</i>

Meerdere ramen zorgen voor betere ventilatie

Het is verstandiger om meerdere ramen op een kier te zetten dan een enkel raam volledig open te zetten. Daarom wordt bij voorkeur gebruik gemaakt van ramen welke traploos verstelbaar zijn.

Ventileer, maar voorkom tocht

Laaggeplaatste draai- en kiepramen worden vaak gebruikt voor ventilatie. Toch moet tocht worden voorkomen en dat kan door zijschoten in de ramen te plaatsen.

Sluit zonwering tijdig

Om warmte in de zomer te voorkomen, dient de zonwering tijdig te worden gesloten. Als zonlicht door dubbelglas schijnt, kan het erg warm worden in het lokaal.

Zorg dat warme lucht van de verwarming zich goed kan verspreiden.

In de winter zal ongetwijfeld de verwarming vaak aan staan. Om de energie goed te benutten moet de warmte zich goed kunnen verspreiden. Zorg ervoor dat de verwarming niet is afgedekt door bijvoorbeeld tafels, vensterbanken of banken.

Verwarming niet te hoog

Om energie te besparen wordt de verwarming niet te hoog gezet. De 'normale' temperatuur van 20° C. kan zonder veel verlies van gevoelstemperatuur worden teruggebracht tot 19 of 18 graden Celsius. Tevens zal een te warm klaslokaal de leesprestaties naar beneden halen, bij een té koud klaslokaal zal dit eveneens zo zijn.

Trek een trui aan

Om het hierboven beschreven temperatuurverschil op te vangen, wordt geadviseerd om warme kleding aan te trekken in plaats van de verwarming weer op te stoken. Dit zal een positief effect hebben op het energieverbruik.

Zet deuren van de klas dicht

Door de deur van de klas dicht te zetten, wordt alleen de klas verwarmd en gaat er geen warmte verloren naar bijvoorbeeld de gang. Dit bespaart energie. Als er veel geventileerd moet worden, kan de deur uiteraard wel open worden gezet.

Voorkom dat het te vochtig wordt

Het kost beduidend meer energie om een vochtige ruimte op te warmen. Ventileren blijft daarom belangrijk om vocht kwijt te raken.

Thermostaat omlaag aan het eind van de dag

De verwarming kan minstens een uur voordat iedereen naar huis gaat omlaag gezet worden. Voor het laatste uur is dan nog genoeg warmte aanwezig, maar er wordt niet onnodig meer verwarmd. Dit scheelt veel energie.

Laat de zon het werk doen

Als de zon naar binnen schijnt, kan het snel opwarmen in het klaslokaal. Op hete zomerdagen is dit niet gewenst, maar in de winter is het een mooie manier van gratis energie.

Apparatuur niet op stand-by, maar uit

Veel energie gaat verloren aan apparatuur die niet gebruikt wordt, maar wel op stand-by staat. Hier gaat het voornamelijk om televisies en computers, maar vergeet ook de andere op stand-by staande apparatuur niet. Gebruik een stekkerdoos met schakelaar om alle apparaten echt uit te zetten en om zo energie te besparen.

Laat verlichting niet onnodig branden

Zet verlichting uit als het niet nodig is. Maak vooral gebruik van daglicht of een enkele lamp. Zet verlichting uit in ruimtes waar niemand meer is, bijvoorbeeld in de pauzes en na schooltijd. Zorg voor energiezuinige lampen, vooral in de lampen die het vaakst aan staan.

Oud papier gescheiden verzamelen

Het is erg gemakkelijk om oud papier apart van het 'gewone' afval te verzamelen. Op die manier kan het oude papier eenvoudiger gerecycled worden. Het scheelt ook ruimte in de 'normale' afvalcontainer.

Laat kinderen in aanraking komen met energie (en energiebesparende maatregelen)

Om meer bewustwording te creëren bij de kinderen, moeten er voldoende 'contactmomenten' op het gebied van energie zijn. Ook het meenemen van de kinderen het gebouw in en laten zien welke maatregelen genomen zijn, hoort hierbij. Op deze manier komen kinderen in hun eigen omgeving in contact met energie.

Laat kinderen in aanraking komen met het milieu

De 'contactmomenten' met het milieu zullen vooral in de speciale lessen naar voren komen. Maak hier ook gebruik van voor de kinderen herkenbare situaties, zodat het voor de kinderen duidelijk wordt.

Laat kinderen in aanraking komen met de natuur

Neem de kinderen mee de natuur in en laat ze er kennis mee maken. Zo kunnen ze geleerde dingen uit de lessen in het echt gaan bekijken en leren ze omgaan met de natuur.

Kinderen betrekken bij dit gedragsprotocol

Dit gedragsprotocol is bestemd voor alle gebruikers van de brede school, dus ook voor de kinderen. Door kinderen hiermee in aanraking te laten komen en ook voorschriften uit het protocol te laten uitvoeren, wordt een beter beeld gevormd van de duurzame maatregelen die de brede school biedt. Daarnaast is een bewustwording een voor de hand liggende vervolgstap.

Onderweg naar de brede school

Fietsen naar school

Wie binnen 5 minuten fietsen van school woont, komt bij normale weersomstandigheden met de fiets naar school. Dit scheelt veel uitlaatgassen van auto's bij de school.

Wandelen naar school

Wie binnen 3 minuten wandelen van school woont, komt lopend naar school. Dit scheelt net als fietsen naar school uitlaatgassen van auto's, maar nu scheelt het ook ruimte op het schoolplein die met een fiets wel was ingenomen.

Niet met de auto naar school

Als er redelijker wijs met de fiets of lopend naar school gegaan kan worden, mag het niet zo zijn dat de auto het vervoermiddel is. Een auto brengt veel hinderlijke uitlaatgassen met zich mee rondom de school. Natuurlijk zijn er wel (weers)omstandigheden te bedenken waarin de auto makkelijker of veiliger is, dan kan altijd nog voor de auto gekozen worden.

Gebruik schoolplein

Kinderen inzetten voor pleincorvee

Om het schoolplein schoon te houden, worden iedere keer kinderen van een andere klas ingezet om het plein schoon te maken. Zo blijft het plein schoon en iedereen draagt zijn steentje bij.

Gooi afval in de afvalbak

Om bovenstaande punt overbodig te maken, is het natuurlijk beter om het afval gelijk in een prullenbak te gooien. Zorg ervoor dat de prullenbakken wel tijdig geleegd worden om bijvoorbeeld het uitwaaien van afval te voorkomen.

Pleinverlichting

Laat alleen de pleinverlichting branden als het nodig is. Zet dus bijvoorbeeld 's nachts niet alle pleinverlichting aan. Dit scheelt veel energie.

Gebruik duurzame speeltoestellen

Het schoolplein van de brede school 'Hoogerheyne' is voorzien van educatieve speeltoestellen. Vertel de kinderen hierover en zorg ervoor dat ze er mee spelen.

Gebruik van natuurlijke speelplaatsen en bossages

Laat de kinderen gebruik maken van natuurlijke objecten in het schoolplein. Hierdoor komen ze in contact met natuur.

Vertrap geen bloemen

In het voorjaar groeien er op het grasveld vaak bloemen (tulpen, narcissen, enzovoort). Zorg ervoor dat er geen bloemen vertrapt worden en laat kinderen hier niet spelen. Als het desbetreffende grasveld als looproute wordt gebruikt, zorg er dan voor dat er een alternatieve route beschikbaar is.

Regels voor gebruikers (o.a. werknemers)

Maak gebruik van herbruikbaar servies en bestek

Beperk het gebruik van plastic beker, messen, vorken, lepeltjes etc. zo veel mogelijk en maak gebruik van normaal servies en bestek. Dit scheelt erg veel afval.

Ga eerst goed na of printen noodzakelijk is

Voordat er geprint moet worden, moet er goed nagedacht worden of het printen van het document, stencil of e-mail echt nodig is. Als er geen meerwaarde is om het document uit te printen, doe dit dan ook niet. Dit geeft alleen maar meer papierafval.

Print zo mogelijk dubbelzijdig

Als de noodzaak er is om een document, stencil, e-mail etc. uit te printen, doe dit dan dubbelzijdig. Zo worden beide kanten van het papier benut en dit scheelt aanzienlijk in het papierverbruik. Ook later (bij eventueel weggooien) zal er minder papierafval zijn.

Gebruik lettergrootte 10

Op veel computers wordt standaard lettergrootte 12 of zelfs nog groter gebruikt. Door lettergrootte 10 te gebruiken blijft de tekst duidelijk leesbaar, maar wordt er wel papier gespaard bij het uitprinten. Zeker bij grote documenten scheelt het enkele pagina's, wat op jaarbasis een besparing betekent.

Regels voor de kinderen

Houd de school en het schoolplein schoon

Gooi afval in de afvalbak en niet van je af. Als je niet gelijk bij een afvalbak kan, houd het papiertje of blikje dan even bij je en gooi het later weg.

Samen houden we de school en het plein schoon

Als iedereen zich netjes aan de afspraak houdt om de school en het schoolplein schoon te houden, is dit puntje niet meer nodig. Maar vaak ligt er nog wel wat afval in en rond de school. Samen houden we het plein schoon. Er gaat iedere week een andere klas de school en het schoolplein schoonmaken en allerlei afval opruimen.

Gooi het afval van een ander in de afvalbak

Als je afval op het schoolplein of in de school ziet liggen dat niet in de afvalbak gegooid is, kun je dat natuurlijk ook zelf opruimen. Gooi het losliggende papiertje, pakje of blikje zelf in de afvalbak. Als je dit doet krijg je een beloning van de juf of meester.

Doe na het handenwassen de kraan weer goed dicht

Als je bijvoorbeeld naar de wc bent geweest, was je je handen. Zorg er wel voor dat je de kraan weer goed dichtdraait om zo water te besparen.

Meld direct aan de juf of meester als je je niet prettig voelt

Als je het warm, koud of benauwd hebt, of je hebt last van tocht, vocht of vermoeidheid. Dan moet je dit gelijk zeggen tegen de juf of meester. De juf of meester kan er dan wat aan doen door bijvoorbeeld een raam open of dicht te zetten.

Gebruik de speeltoestellen op de juiste manier

De leraren hebben al een keer laten zien hoe je de duurzame speeltoestellen moet gebruiken en hoe je veilig kan spelen op het natuurlijke schoolplein. Houd je netjes aan de regels om de spullen niet kapot te maken en om veilig te kunnen spelen.

Vertrap geen bloemen

In het voorjaar kan een grasveld helemaal vol staan met prachtige bloemen. Laat de bloemen netjes heel zodat iedereen er van kan genieten. Loop dus om de bloemen heen en speel op een andere plek zolang de bloemen er nog staan.